

SOCIETATEA FEMEILOR CREȘTIN ORTODOXE DIN CARANSEBEȘ

Bogdana BRANCA

Muzeul Județean de Etnografie și al
Regimentului de Graniță Caransebeș

Exista ideea că locul femeii era unul marginal în societatea urbană din Banat din a doua jumătate a secolului al XIX-lea - jumătatea secolului XX, dar există o serie de asociații de femei care mă determină să afirm contrariul, fără nici o exagerare. Femeile, multe dintre ele soții de militari sau de profesori, absolvente de școli liceale au fost prezente în viața urbană a Caransebeșului. Una dintre societățile active în viața orașului amintit, importantă urbe militară a Banatului, este *Societatea Femeilor Ortodoxe din Caransebeș*, societate care participa activ la viața religioasă, dar mai ales socială și culturală a localității.

Societatea femeilor române pentru regularea și înfrumusețarea cimitirului greco-ortodox român din Caransebeș, înființată în anul 1883 a fost o asociație bine încheșată, cu numeroase activități. Inițiativa înființării acestei Societăți îi aparține Elenei Popovici, născută Iacobich, care din rațiuni strict personale (decesul unui copil la vârsta de 5 ani) reușește să-i adune membrii marcanți ai orașului și pun bazele unei Societății care avea ca și scop reorganizarea cimitirului catedralei Sf. Gheorghe, făcându-l funcțional, adică modernizându-l.¹

Membrii care fac parte din această Societate sunt personalități ale orașului, atât femei cât și bărbați. Elena Popovici va ocupa funcția de președinte, iar Ștefan Velovan la acea vreme directorul Institutului Pedagogic Caransebeș este vicepreședinte. Primul casier al Societății a fost Filip Müller, dar în urma manifestărilor xenofobe din partea referentului școlar Ioan Ionaș și a profesorului călugăr Petru Popovici este înlocuit cu Marcu Zsivan de Melencze. De asemenea cei doi se manifestă și împotriva evreului Emanuel Keppich și cer înapoierea contribuției sale de 5 florini. Nicolae Popovici este desemnat notarul Societății. Printre membrii fondatori se regăsesc o serie de personalități marcante ale orașului Caransebeș: P.S.S. Ioan Popasu, Generalul Doda, mareșalul-locotenent Alexandru Guran, mareșalul-locotenent Mihail Trașia, mareșalul-locotenent Teodor cavalier de Seracin. În același timp, în activitatea Societății au fost implicați și comercianți ai urbei: Ioan Peta, George Băiașu, Sozontic Crăciun, Nicolae Brancovici, Alexandru Stancovici, George Andreevici, Filip Müller. În primul statut de funcționare mai există și membre dintre doamnele orașului: Iuliana Brancovici, Emilia Bartolomeu, Eufemia Popa (născ. Seracin), Alexandra Seracin².

La 23 noiembrie 1884 sunt adoptate Statutele Societății femeilor române pentru regularea și înfrumusețarea cimitirului greco-ortodox român din Caransebeș. Societatea este înscrisă la Ministerul de Interne maghiar. Prin intervenția episcopului Ioan Popasu Statutele societății sunt aprobate. Scopul Societății este înscris în că din art. 2 și anume acela de a se aduna mijloace pentru regularea și înfrumusețarea cimitirului greco-ortodox român din Caransebeș. Statutele mai cuprind capitolele dedicate *membrilor* care pot fi fondatori, ordinari și ajutători, *Fondului* care înglobează contribuția membrilor, veniturile

¹ Iacobich 1908, p. 3.

² Iacobich 1908, pp. 5-6.

din petreceri, concerte, prelegeri sau alte manifestări organizate de aceasta, dar și donații și moșteniri lăsate de diferite persoane. Capitolul dedicat conducerii stabilește forurile care coordonează activitatea Societății: Adunarea generală, Comitetul, Prezidiul. Totodată este semnalat la art. 24 conlucrarea cu Epitropia parohială și obținerea de la aceasta a aprobărilor necesare lucrărilor speciale de înfrumusețare și reorganizare a cimitirului.³

Referitor la aprobarea Statutelor este semnalat faptul că, Comitetul parohial va cere modificarea planului pentru reorganizarea cimitirului cerând să fie construită și o casă mortuară conform unei decizii a Înalțului Minister. Societatea primește această decizie dar nu este de acord să o construiască în cimitir, fapt pentru care primarul Caransebeșului va aloca un teren din islazul comunal, aflat în apropierea cimitirului, pentru construcția casei mortuare și a casei pazitorului. La 15 noiembrie 1885 s-a terminat construcția casei păzitorului, primul slujbaș fiind Friz Holzer.⁴

Activitățile organizate de către Societate au în general drept scop strângerea de bani pentru lucrările necesare de reabilitare a cimitirului. Astfel se vor organiza Rugi ale orașului în ziua de 23 aprilie sau a doua zi de Paști, dacă sârbătoarea de Sf. Gheorghe pică în post, petreceri de Sf. Ioan care implică tombolă și dans, șezători culturale, spectacole de operetă. Colaborarea cu corul catedralei, cu Societatea Română de cântări, cu Crucea Roșie (filiala Caransebeș), cu Comandamentul regimentului nr. 96 Infanterie din Caransebeș. Banii nu au fost toți folosiți pentru scopul inițial, de înfrumusețare a cimitirului, ci s-au folosit și în scopuri filantropice: pentru copiii înfomețați din Basarabia, ajutoare cu ocazia diferitelor sărbători pentru săraci, dar și pentru refugiații basarabeni din Caransebeș care se aflau în gară fiind expuși mizeriei. Totodată este semnalată și contribuția la realizarea unor statui ale personalităților (O. Goga, împărăteasa Imperiului habsburgic, Sisi). Pe parcursul anului 1939 – 1940 o parte a veniturilor se îndreaptă și către armată: pentru persoanele concentrate în zonă (anul 7 aprilie 1940), lână pentru tricotaje necesare armatei.⁵

Se mai constată o preocupare pentru cimitrul eroilor, de a căror îngrijire se ocupa Societatea împreună cu elevii școlilor din localitate și împreună cu cadre militare. Elevii au fost cooptați pentru a fi cultivat eroismul. Totodată s-a contractat marmură de Rușchița, de la firma Bibel pentru realizarea unui monument al eroilor.⁶

În anul 1949 în ședința din 18 ianuarie este citită Adresa Comisariatului Cultural din Caransebeș nr. 14 din 1949 prin care Societatea femeilor române pentru regulare și înfrumusețarea cimitirului greco-ortodox român din Caransebeș își încetează activitatea, fiind înglobată în Uniunea femeilor democratice române.

Activitatea Societății nu s-a rezumat doar la organizarea cimitirului ci a însemnat și implicare în viața socială a orașului Caransebeș prin acțiunile culturale și filantropice, dar și la nivel ideologic deoarece prin acțiunile lor membrii încercau să cultive românismul, dar și eroismul. La început, acțiunile pentru promovarea românismului erau mult mai dese și cu mai pronunțate accente naționale deoarece politica guvernului din Budapesta se îndrepta împotriva etniei românești.

Cea de-a doua societate în ordine cronologică este Societatea ortodoxă a femeilor române din Caransebeș. Cele două societăți practic sunt una și aceeași, pentru că ce-a de-a doua o continuă pe prima. A fost înființată în 28 noiembrie 1926, iar statutele acesteia sunt aprobate în ședința Consiliului eparhial din 26 martie 1927. În Statutele aprobate este

³ Iacobich 1908, pp. 8

⁴ Iacobich 1908, pp. 9

⁵ D.J.A.N. C.-S., Fond Societatea Femeilor române pentru regularea Cimitirului Ortodox Român din Caransebeș, ff. 1-13.

⁶ D.J.A.N. C.-S., FSFRRCORC, f. 17.

specificat că președenția de onoare a P. S. S. Episcopul Caransebeșului. Însemnul Societății era o cruce pe panglică tricoloră. Însemnul a fost schimbat în anul februarie 1930 ca fiind cruce pe panglică albastră.⁷

Scopul reafirmat al Societății este acela de a cultivare a sentimentului religios-moral în toate păturile societății, de dezvoltare a culturii și educației din punct de vedere religios și național așa cum cere interesul patriotic. Mijloacele prin care se încearcă obținerea acestor scopuri sunt: punerea în aplicare a principiilor de învățatură religios-morală după cum învață biserica ortodoxă-română, prin organizarea de conferințe cu același caracter, dar și prin înființarea unui internat pentru elevele ortodoxe care studiază în orașul Caransebeș. Membrii fondatori plătesc o cotizație de minim 100 de lei pe an.

Membrii activi trebuie să fie cetățeni de naționalitate română și de religie ortodoxă (doar femei și preoți în total 10).

Membrii aderenți sunt toți plătitorii unei taxe de minim 12 lei.

Titlul de membru onorific este obținut prin donarea unei sume minime de 1000 de lei sau vor fi adus societății un serviciu însemnat.

Pot fi membre ale societății și tinerele care au împlinit vârsta de 14 ani și vor plăti o cotozație lunară de 0,5 lei pe lună, iar la vârsta majoratului vor putea deveni membre active.

Fondurile Societății vor fi obținute din cotizațiile membrilor, din beneficiile rezultate în urma conferințelor, concertelor și a serbărilor culturale, din subscripții anuale a membrilor pentru un anumit scop al Societății, din valori mobiliare și imobiliare obținute prin economii sau din alte fonduri neprevăzute.⁸

Societatea se afirmă ca o societate filantropică încă din primul an de existență. De sărbătoarea Crăciunului din anul 1926 se va împărți îmbrăcăminte la 2 elevi nevoiași din fiecare școală a localității, iar 2 văduve, cele mai sărace din oraș, vor primi ajutor bănesc. La ceasta se adaugă ca doi teologi nevoiași să primească o pereche de ghete. Totodată se va perpetua obiceiul ca de Sărbătoarea Paștelui și a Crăcinului să se împartă nevoiașilor ajutoare în bani, dar mai ales în alimente și lemne pentru foc. În urma apelului directorului Închisorii din Caransebeș se va obișnui ca în prejma acelorași sărbători să se aloce o sumă de bani pentru donarea de alimente, uneori și îmbrăcăminte și bani pentru deținuți. În același timp se vor colecta bani pentru invalizii de război. În 1929 s-a organizat o chetă pentru Liga Navală Română cu ocazia zile de Sf. Maria, Ziua Marinei. În numele Societății pentru protecția copiilor „Principele Mircea” s-a strâns o sumă de bani, care urma a fi donată copiilor nevoiași. În perioada celui de-al doilea război mondial se vor strânge fonduri pentru refugiații basarabeni și bucovineni, dar și fonduri pentru înzestrarea armatei, care a beneficiat și de colete cu haine (5000 de lei 1940).⁹

Banii se vor colecta prin manifestări ale Societății care au caracter atât cultural cât și religios. De exemplu, în anul 1927 se va rula la cinematograful „Luna” din Caransebeș filmul „Viața lui Isus” pentru adunarea de fonduri în folosul Societății. Au loc puneri în scenă a diferitelor piese de teatru (1927 – Fluierul fermecător, 5 mai 1929, Ziua Flora). Conferințele cu teme religioase sunt organizate în prejma Paștelui și a Crăciunului, dar se constată că uneori se adoptă și teme care înglobează și subiecte istorice. Au avut loc și pelerinaje la Piatra Scrisă, unde Societatea a contribuit la constuirea chiliei pentru călugărul de la mănăstire.¹⁰

⁷ D.J.A.N. C.-S, FSFRRCORC, ff. 21.

⁸ D.J.A.N. C.-S, Fondul Societății ortodox naționale a femeilor române din Caransebeș, ff. 1-5.

⁹ D.J.A.N. C.-S, FSONAFRC, ff. 1-5.

¹⁰ D.J.A.N. C.-S, FSONAFRC, ff. 9-14

Societatea femeilor ortodoxe ia atitudine și în ceea ce privește studiarea materiei religie ortodoxă la școlile din localitate. Este înaintată o adresă Consiliului Eparhial din localitate prin care se cere luarea de măsuri astfel încât religia să fie studiată măcar în măsura în care studiată religia altor confesiuni străine.¹¹

Colaborarea cu celelate Societăți ale orașului este una fructuoasă, participând la invitații din partea acestora la manifestațiile organizate de aceasta.

Sub oblăduirea Societății femeilor ortodoxe va mai funcționa o altă Societate denumită Tinerimea, condusă de Anica sau Anette Balint. Scopul acesteia era susținerea religiei atât la sate cât și la orașe sub orice formă, fie prin excursii făcute la diferite mănăstiri, fie prin broșuri. Se impunea conlucrarea cu diferite organizații din afara orașului.

Mai mult s-au pus bazele unei biblioteci (6 oct. 1937) care va cuprinde cărți de teatru pentru viitoarele piese ce vor fi puse în scenă de către Societate.

Apare o problemă legată de apartenența sau nu la Societatea națională a femeilor române, condusă de Alexandrian Cantacuzino. În 1930 se va firma doar apartenența spirituală și nu cea materială, Societatea din Caransebeș fiind o societate de sine stătătoare din punct de vedere material.¹²

Implicarea în viața religioasă este de asemenea unul dintre obiectivele societății. Astfel, pe lângă conferințe cu teme religioase morale se vor desfășura acțiuni care au ca scop înfrumusețarea mormântului domnului la Sărbătoarea Paștelui.

Activitatea acestei Asociații la fel ca a tuturor societăților cu caracter religios se va încheia în anul 1948. S-a înființat Uniunea Femeilor democrate din România, uniune care și-a pierdut caracterul religios, fiind organizată după principiile comuniste, având drept scop promovarea acestei doctrinei.

Cele două societăți despre care am vorbit se înscriu în mișcarea feministă de la sfârșitul secolului XIX - prima jumătate a secolului XX. Scopul lor afirmat avea un caracter mai degrabă religios, dar s-a dovedit prin acțiunile pe care le-au întreprins că rolul a fost și unul cultural, promovând patriotismul, fapt absolut necesar pentru perioada de până la 1918 pentru menținerea ființei naționale românești, dar și pentru perioada de după, data la care Banatul devine parte din România. Societățile prin acțiunile întreprinse au contribuit și la promovarea culturii române pentru că în cadrul seratelor se recitau poeziile ale poezilor naționali, dar și prin organizarea bibliotecii. Se participă financiar la realizarea de monumente dedicate diferitelor personalități ale culturii române și se va încuraja patriotismul prin colecta pentru ajutorarea Armatei, dar și prin promovarea cultului eroilor.

Participarea acestor Societăți a marcat istoria orașului Caransebeș, fapt pentru care după anul 1989 se reînființează Societatea Femeilor Ortodoxe din Caransebeș care ca la început se implică în diferite activități filantropice și culturale.

Bibliografie

- D.J.A.N. C.-S, FSONAFRC = Fondul *Societății ortodox naționale a femeilor române din Caransebeș.*
D.J.A.N. C.-S.FSFRRCORC = Fond *Societatea Femeilor române pentru regularea Cimitirului Ortodox Român din Caransebeș.*
Iacobich 1908 = Elena Iacobich, *Societăți ale femeilor române pentru regularea și înfrumusețarea cimitirului greco-ortodox român din Caransebeș*, Editura Tipografia Diecezană Caransebeș, Caransebeș, 1908.

¹¹ D.J.A.N. C.-S, FSONAFRC, ff. 18.

¹² D.J.A.N. C.-S, FSONAFRC, ff. 26.

ORTHODOX CHRISTIAN WOMEN SOCIETY FROM CARANSEBES

(Abstract)

In Banat's society in the late 19th century and in the 1st half of the 20th century one may think that the woman had a marginal role. But this idea is wrong because in Caransebes, an important cultural, religious and military town was Orthodox Christian Women Society who activate in order to defend and to promote the values of the Romanian Ethnicity, of Christian morals and cultural ones. Also the Society's activity had a philanthropic role and it helped the children in need, the war veterans and the militaries in the 2nd World War. For the town this society's implication was very important because it contribute with money to build some important monuments. Another important role was implication in education of young girls.

Even if the society was outlawed in 1948 by a decree of the Communist Party, after 1989 its role in Caransebes' society was recovered.